

Toelichting voor de docent

De les is geschikt voor leerlingen in klas 3 havo/vwo. De introductie, het lezen van de fragmenten en het beantwoorden van de vragen vergen één lesuur. De schrijf- en onderzoeksopdrachten zijn bestemd voor aansluitende lessen.

A Introductie

U laat het omslag zien en u vraagt wat voor verhaal ze verwachten gezien de illustratie. U vraagt of ze weten wat 911 in de VS voor nummer is. U vraagt wat de titel *Silent to the bone* betekent. [zwijgzaam tot op het bot, door en door stil].

Daarna leest u de tekst op de achterkant voor. Vervolgens vraagt u weer wat ze van de omslagillustratie vinden, of ze behalve het nummer 911 nu ook de Nederlandse titel kunnen plaatsen. Maar waarnaar verwijzen die pizzapunt, die bril, die shampoofles, dat bad en dat blote vrouwenbeen? U zegt dat ze dat pas snappen na het (voor)lezen van fragment 3.

B Uitvoering

De leerlingen lezen de fragmenten individueel en beantwoorden de vragen in tweetallen. Daarna volgt bespreking in groepjes. U kunt afronden met een klassikale bespreking door de groepsleiders.

De opdrachten kunt u als huiswerk geven of in een volgende les laten uitvoeren. U kunt de leerlingen vrij laten kiezen of de opdrachten verdelen. De uitgewerkte opdrachten worden in de klas op het prikbord opgehangen. Een deel wordt door de leerlingen gepresenteerd.

De onderzoeksopdrachten vragen veel tijd. U kunt enkele individuele leerlingen of enkele groepen zo'n opdracht geven (anderen komen eventueel bij een volgend boek aan de beurt). U stelt een datum vast waarop zij het werk moeten inleveren en presenteren aan de rest van de klas.

C Afronding

U kunt de les afsluiten met het voorlezen of laten lezen van blz. 168-173, tot de witregel. In dit fragment is het Connor gelukt Branwell weer aan het praten te krijgen en Branwell vertelt hem eindelijk de ware toedracht van de gebeurtenissen in de badkamer.

E.L.Konigsburg, *Silent to the bone*

Te schokkend voor woorden

Vertaling Annelies Verhulst

Lemniscaat, 2008

Informatie over de jeugdboekenauteur

E.L.Konigsburg (New York, 1930) is al jaren een gevierd schrijfster. Ze won twee keer de Newbery Medal (prestigieuze prijs voor het beste Amerikaanse kinderboek). Ze werkte een tijd als lerares natuurkunde, en studeerde daarna kunstgeschiedenis. *Silent to the bone* is gebaseerd op een waargebeurd verhaal.

Fragmenten uit *Silent to the bone*

Inleiding: Wat is er gebeurd met de dertienjarige Branwell? Op een middag in november belt hij het alarmnummer 911, omdat er iets niet in orde is met zijn babyzusje Nikki. Tegen de telefoniste kan hij geen woord uitbrengen. Op de achtergrond schreeuwt de Engelse au pair Vivian: 'Hij heeft haar laten vallen!' Het babyzusje wordt in coma afgevoerd naar het ziekenhuis. Branwell wordt overgebracht naar een jeugdinstelling. Branwells vriend Connor Kane gaat twintig dagen lang, elke dag bij hem op bezoek. Wat is er precies gebeurd bij Branwell thuis in de badkamer? Heeft Branwell zijn babyzusje opzettelijk laten vallen? De politie moet het voorlopig doen met de getuigeverklaring van de (mooie) au pair Vivian. Waardoor is Branwell zijn spraakvermogen kwijtgeraakt? Connor is overtuigd van de onschuld van zijn beste vriend, maar zelfs hij krijgt Branwell niet aan het praten, tot Connor een slim idee krijgt. Hij vindt een manier om met de zwijgende Branwell te communiceren. Zo lukt het hem langzaam maar zeker achter de verschrikkelijke waarheid te komen.

Fragment 1

Waarom Branwell en ik vrienden zijn geworden, kan ik niet goed uitleggen. Ik denk dat er geen *waarom* is voor vriendschap, en als ik redenen probeer te bedenken waarom we vrienden zouden zijn, kan ik net zoveel redenen opnoemen waarom we dat niet zouden zijn. Maar over het waar en wanneer kan ik duidelijk zijn. *Waar*: het kinderdagverblijf. *Wanneer*: voor altijd. Ik heb al verteld dat we vrijwel even oud zijn – hij is drie weken ouder – en sinds mijn geboorte hebben onze wegen elkaar gekruist. Vaak. We hebben allebei een vader die op de universiteit werkt. We wonen allebei op Tower Hill Road vlak bij de campus, en we hebben allebei op het kinderdagverblijf en de kleuterschool bij het lab van de universiteit gezeten. Nu een paar verschillen tussen ons. Branwell is door één ouder opgevoed; ik heb altijd een moeder gehad. Branwell is het product van een eerste vrouw; ik het product van een tweede. Branwells halfzus is jonger; de mijne ouder. Bij mij thuis hadden we een scheiding. Bij hem een sterfgeval. Branwells moeder kwam om bij een verkeersongeluk toen hij negen maanden oud was. Zijn vader zat achter het stuur. Drie straten van hun huis vandaan werd hij verblind door een dronken automobilist. Zijn moeder zat voorin naast hem. Branwell zat achterin, vastgesnoerd in de beste, duurste en veiligste autostoel ter wereld, een cadeau van de Branwells, de ouders van zijn moeder. Soms dacht Branwell dat hij geen enkele herinnering had aan het ongeluk, maar ze hadden hem er zo vaak over verteld dat hij op andere momenten niet meer wist of hij zich alleen maar de verhalen herinnerde of dat hij zich echt herinnerde dat hij erbij was. Mijn moeder, die psychologie heeft gestudeerd, zegt dat dr. Zamborska nog altijd liever had gehad dat *hij* was omgekomen, en niet zijn vrouw. Het zou Branwell goed doen als hij zou weten dat er een naam is voor deze gevoelens: *survivor guilt*, schuldgevoel bij overlevers. Volgens mijn moeder zijn daar boeken over volgeschreven. Onze gezinnen verschilden niet zó veel van elkaar dat er reden was om niet

bevriend te zijn, net zomin als de overeenkomsten zó groot waren dat ze een vriendschap rechtvaardigden. Laat ik het zo zeggen: het grote verschil tussen Branwell Zamborska en mij is Branwell zelf. Branwell is gewoon totaal anders. Om te beginnen valt hij op in elke groep. Hij is lang en heeft ook nog eens felrood haar. Maar dat verklaart nog niet waarom hij anders is. Branwell laat minstens vijf keer per dag zijn boeken vallen, vaak allemaal tegelijk. Als hij met je staat te praten en midden in een zin zijn boeken laat vallen, raapt hij ze op en praat intussen gewoon door. Met een knuppel weet Branwell geen bal te raken en met basketbal mist hij altijd, en als kinderen spelers uitkiezen voor een partijtje voetbal of softbal, blijft hij altijd over. Maar hij vindt het niet erg als hij niet wordt gekozen. Hij kijkt net zo lief toe. Branwell heeft heel lange benen, en hij kan goed rennen. Sterker nog, hij is een erg goede hardloper. Maar als hij rent, lijkt hij net een kameel – met knokige knieën, lenige gewrichten, en met zijn nek zó ver uitgerekt dat zijn neus vijf minuten voor zijn schouders over de finish komt. De meeste mensen letten meer op zijn loop dan op zijn snelheid, terwijl hij toch heel vaak wint of bij de eerste drie eindigt. Branwell is erg muzikaal. Hij speelt piano en heeft een prachtige stem. Maar zelfs zijn muziekkeuze is afwijkend. Hij houdt van Mozart, Beethoven en The Beatles – allemaal klassiek – en weet niet dat de Red Hot Chili Peppers en Pearl Jam popgroepen zijn en geen groente of iets om op je brood te smeren, net zomin als Smashing Pumpkins een instructie is uit een recept voor pompoensoep. En het gekke is, hij zit er helemaal niet mee dat hij dat niet weet. Eerder dit jaar ging het op school over de Amerikaanse Burgeroorlog. De lerares vroeg: ‘Wat was het Missouri-compromis?’ Branwell had zijn hand opgestoken, dus de lerares gaf hem de beurt. In plaats van de vraag te beantwoorden stelde hij een tegenvraag: ‘Hebt u *A Stillness at Appomattox* gelezen?’ Ze had het niet gelezen en Branwell, de onschuld zelve, zei: ‘Een uitstekend boek. Ik zou het u beslist aanbevelen.’ Branwell had (1) niet in de gaten dat hij geen antwoord had gegeven op de vraag van de lerares. Had (2) niet door dat hij de lerares in een ongemakkelijke positie bracht omdat hij een boek voor volwassenen had gelezen dat zij beslist gelezen moest hebben, wat echter niet het geval was. Zei (3) niet dat het een *te gek* of *vet* boek was: hij noemde het *uitstekend* en zei dat hij het haar beslist zou aanbevelen. Hij had (4) ook niet door dat hij de lerares als zijn gelijke aansprak. Net zomin als hij (5) in de gaten had dat de lerares hem niet als haar gelijke beschouwde en het niet op prijs stelde dat hij deed alsof dat wel zo was. Niemand in de klas heeft deze vijf punten ooit ter sprake gebracht, want ze waren er trots op dat we iemand in de klas hadden die zo slim was dat hij *A Stillness at Appomattox* aan onze lerares maatschappijleer kon aanbevelen. Vorig jaar moesten we een opstel schrijven over vrijheid, voor een wedstrijd ter gelegenheid van Martin Luther King Day. Mijn opstel ging over de Freedom Riders, blanke en zwarte ‘vrijheidsrijders’ die in 1961 met bussen door het zuiden van de VS reden om aandacht te vragen voor rassenscheiding, bijvoorbeeld in bussen, toiletten en wachtkamers. In de bibliotheek was er veel informatie over te vinden. Branwell schreef over de Vier Vrijheden uit de Tweede Wereldoorlog: vrijheid van meningsuiting, vrijheid van godsdienst, vrijwaring van gebrek en vrijwaring van vrees. Hij beschreef elk van deze vrijheden en liet zien hoe ze vaak ten grondslag lagen aan oorlogen. Zijn opstel zou je filosofisch kunnen noemen, het mijne was historisch. Dat van hem was lang, het mijne kort. Mijn opstel was goed, zijn opstel beter. Ik won. Als ik iets won, was mijn moeder blij en trots. Mijn vader was blij en trots. Maar niemand was trotser of blijer voor me dan Branwell; even blij en trots, denk ik, als wanneer hij zelf gewonnen zou hebben. Ik ken echt niemand met zo’n vriend. Tot het moment dat dr. Zamborska Tina Nguyen ontmoette en met haar trouwde, en met uitzondering van de maand juli, wanneer Branwell altijd naar Florida werd gestuurd om bij de ouders van zijn moeder te logeren, waren vader en zoon altijd onafscheidelijk geweest. Toen Branwell nog een baby was, moest dr. Z soms ’s avonds naar het lab voor zijn onderzoek. Hij nam Branwell dan altijd mee, soms zelfs midden in de nacht. En als hij bij een congres voor genetica een presentatie moest houden, ging Branwell ook altijd mee, zelfs als hij daarvoor een dag van school moest missen. Dr. Zamborska heeft nooit ook maar één oudergesprek, Disneyfilm, schooluitvoering of voetbalwedstrijd gemist. Mijn moeder heeft me wel eens verteld dat dr. Z indertijd zelfs van het lab naar de crèche fietste om Branwell te voeden. Hij zat daar dan tussen de moeders die hun baby de borst gaven – mijn moeder zat daar ook bij – en gaf Branwell zijn flesje. Dr. Zamborska is lang, net als Branwell, en heeft net zulk rood haar. Ook hij valt op in een groep, maar in die ruimte met zogende moeders viel hij eigenlijk nauwelijks uit de toon, want na een paar keer vonden de moeders het niet raar meer; hij hoorde er helemaal bij en ze wisselden informatie uit

over Pampers en spenen. Als Branwell fietst, komt zijn broekspijp tussen zijn fiets ketting. Zit hij naast je op de tribune, dan zit hij altijd net iets te dichtbij. Als hij lacht om een grap, lacht hij te hard. Eet hij een boterham met pindakaas, dan zit er geheid een halve pot pindakaas tussen zijn beugel. Als hij te dicht naast me zit, zeg ik dat hij opzij moet gaan. Als er pindakaas tussen zijn beugel zit, zeg ik dat hij het moet weghalen. Zit zijn broekspijp tussen zijn fietsketting, dan stop ik en wacht tot hij weer los is. Ik denk dat Branwell zijn eigenaardige trekjes van zijn vader heeft, en ik vermoed dat ik mijn verdraagzaamheid van mijn moeder heb. En nu komt het laatste dat ik ga zeggen over mijn vriendschap met Branwell. Hij is anders, maar niemand zal hem dollen, want iedereen weet dat Branwell meer is dan iemand die te dicht naast je zit of te hard lacht. Ze zijn alleen geen vrienden met hem. Maar ik wel. Want wie anders dan hij zou je ooit vragen om thuis naar zijn nieuwe cd van Mozarts Praagse symfonie te komen luisteren en je dan laten luisteren zonder dat je hoeft te doen alsof je het mooi vindt of juist niet? En wie anders stelt je 's morgens vroeg de vraag: 'Als er in een verlaten bos een boom omvalt, en niemand hoort het, heeft de boom dan wel geluid gemaakt?' Branwell is altijd gefascineerd geweest door woorden en namen. Hij gaf de dingen graag een naam. Zodra zijn vader en Tina wisten dat de baby een meisje zou zijn, maakten ze een lange lijst met namen en bestudeerden die eindeloos. Ze kozen Nicole, kortweg Nikki. Branwell vond het een mooie naam. Erg mooi zelfs, maar toen ze hem vroegen wat hij ervan vond, zei hij niet veel meer dan: 'Leuk'. Ze dachten dat Branwell maar matig enthousiast was, maar het tegendeel was waar. Branwell vond *Nicole – Nikki* – juist heel leuk, maar zijn antwoord stond los van de vraag. Hij had ze duidelijk willen maken hoe teleurgesteld hij was dat ze hem niet bij de beslissing hadden betrokken. Dr. Z was zeker vergeten hoe dol Branwell was op het geven van namen, en Tina heeft hem nooit goed genoeg leren kennen om dat te kunnen weten. Branwell houdt van zijn eigen naam omdat het zijn moeders meisjesnaam was, voordat ze trouwde. Ze heette Linda Branwell en was enig kind. Ze was lang en droeg ook al op jonge leeftijd een bril. De ouders van zijn moeder noemt hij De Voorouders. Zij vinden dat Branwell op zijn moeder lijkt, op zijn rode haar na, dat hij van zijn vader heeft en waar ze het nooit over hebben. Te oordelen naar de foto's die ik heb gezien, klopt dat wel. Branwell logeerde altijd de hele maand juli in het Fraaie Appartement, zoals hij hun huis heeft genoemd. Sinds grootvader Branwell met pensioen is, woont hij in Naples, Florida. Hij had vroeger een hoge functie bij General Motors. Het complex waartoe hun Fraaie Appartement behoort, heeft alles wat hun Comfortabele Woning in Bloomfield Hills ook had, plus een strand. Een eigen golfbaan, een clubhuis, tennisbanen en een zwembad. Volgens dr. Zamborska zijn er zoveel chemicaliën nodig om het zwembad, de golfbaan en de tuinen te onderhouden, dat je de graanvelden van het halve land ermee zou kunnen bespuiten. Maar dr. Z zegt zulke dingen nooit tegen De Voorouders, net zomin als zij ooit iets over Branwells rode haar zeggen. Het is een aardige man, en hij weet hoeveel ze van Branwell houden en hoe erg ze Linda missen, omdat hij haar net zo erg mist. Daarom stuurt hij Branwell in juli dus altijd naar hen toe, waar van hem wordt verwacht dat hij allerlei volwassen dingen doet, zoals golfen en zich netjes aankleden voor het diner. Branwell is net zo slecht in golf of tennis als in basketbal, maar gedurende die lange zomermaand waarin hij bij hen logeert, blijft hij dapper proberen om te voldoen aan het ideaalbeeld dat zij van hun kleinzoon hebben. Elk jaar in november – behalve dan die keer van dat beruchte 911-gesprek – reisde dr. Zamborska met Branwell af naar Pittsburgh om Thanksgiving te vieren met de ouders van zijn vader. Dr. Zamborska komt uit een gezin van vier kinderen (allemaal nog in leven) en Branwell is een van de zeven kleinkinderen aan die kant van de familie. Ik heb Branwells neven en nichten nooit ontmoet, maar ik weet zeker dat hij in die groep net zo opvalt als in elke andere, ook al schijnen ze allemaal lang en roodharig te zijn. Het is vreemd dat iemand als Branwell, die zo dol is op woorden, plotseling zwijgt. Tijdens de eerste dagen van zijn zwijgen vroeg ik me in verband met Nikki's letsel af of het schuldgevoel van zijn vader misschien op de volgende generatie was overgegaan. Deed hij pogingen om zichzelf bewusteloos te maken, zoals Nikki? In de daaropvolgende weken kwam ik erachter dat zijn zwijgen een dieperliggende oorzaak moest hebben. Er zou flink gegraven moeten worden voordat hij weer zou kunnen spreken. Ik ben er trots op dat hij zijn eerste woorden tegen mij sprak, al verklaart dat niet waarom we vrienden zijn. Maar het zegt een boel over hoe diep onze vriendschap is.

Fragment 2

De volgende keer dat ik bij Branwell langsging, stond dr. Zamborska net op het punt om te vertrekken. Hij was als een haas naar de jeugdinstelling gegaan om Branwell het goede nieuws te vertellen. De dokter had Nikki geknepen, net onder haar sleutelbeen, en haar handje was naar die plek gegaan. Dat wees op een nieuw bewustzijnsniveau. En, nog beter, haar oogleden hadden bewogen. Iedereen hoopte dat dit een goed voorteken was en dat ze haar ogen binnenkort echt open zou doen. Dr. Z vertelde dat Branwell opdrachten had uitgevoerd, plichtmatig weliswaar. Hij had gedocht toen hem dat gevraagd werd, en gegeten (niet veel maar genoeg) toen ze iets te eten voor hem hadden neergezet. Hij vond dat Branwell er iets beter uitzag, maar het goede nieuws over Nikki veranderde niets aan zijn zwijgen. Hij had nog steeds geen enkel geluid geproduceerd. Dr. Z had een advocaat in de arm genomen, Gretchen Silver, om Branwell te verdedigen als hij zou worden aangeklaagd. Dat hing allemaal af van wat er met Nikki zou gebeuren. K vroeg me af hoe een advocaat of wie dan ook Branwell ooit kon verdedigen als hij zijn mond niet opendeed. Toen de bewaker Branwell de bezoekeruimte in bracht, zag hij nog altijd erg bleek, maar zijn bril was niet meer zo smerig en ik kon zijn ogen zien. Ik zei hem hoe blij ik was dat Nikki haar oogleden had bewogen. En toen kwam ik op een idee. Branwell kon via zijn ogen met mij praten. Er was een manier om met elkaar te communiceren. Mijn moeder zit op een leesclub en leest altijd de boekrecensies in de krant, om nieuwe ideeën op te doen voor de club. Op een dag vertelde ze mij en mijn vader over een boek dat net was uitgekomen, ‘geschreven’ door een Fransman die volledig verlamd was, behalve aan zijn linkeroog, waarmee hij nog kon knipperen. Ik weet nog hoe het heette, omdat het zo’n vreemde naam had: *Vlinders in een duikerpak*. Deze man, Bauby was zijn achternaam, heeft het hele boek laten opschrijven door een vriendin. Zij moest steeds het alfabet voor hem opzeggen, en hij knipperde dan met dat linkeroog zodra ze bij de juiste letter kwam. De maandag daarna, op weg naar de bushalte, verteld ik dit aan Branwell en vroeg hem of je eigenlijk wel kon zeggen dat die man het boek echt *geschreven* had. Misschien niet zo’n filosofische vraag als die van die boom die omviel, maar het zette hem wel aan het denken over wat het nou precies betekende om een boek te ‘schrijven’. Bran was van mening dat als iemand een brief dicteert, en hem door iemand anders laat opschrijven of uittypen, degene die de woorden verzint, de *schrijver* is. Door deze opmerking over schrijvers die woorden verzinnen, besepte ik dat hij nu net zomin kon schrijven als spreken. Maar de woorden zaten binnen in hem. Ik wist dat ze er waren. Al die woorden waar hij zo van hield en al die namen die hij had verzonnen zaten ergens vanbinnen, maar het leek wel of ze waren vermalen in een keukenmachine. Hun klank, al hun klanken, waren vermengd tot een brij waarin hij de lettergrepen niet meer kon onderscheiden. Het waren klanken geworden die hij niet meer uit elkaar kon halen of uitspreken. Hij leek nog steeds op een robot, maar zijn ogen stonden levendiger. Ik dacht: Als ik nou eens een stapel kaartjes maak en die op tafel uitspreid om te zien bij welke kaarten Branwell met zijn ogen gaat knipperen? Alles wat ik opschreef of wat hij zou terugschrijven, zou door de bewaker worden gezien, maar ik dacht: Aan wie zou hij dat moeten rapporteren? En welke informatie zou dat dan feitelijk opleveren? En bovendien, bewakers zijn geen verklikkers. Er bestaat toch zoiets als een wet die de privacy van mensen in openbare ruimten beschermt? Die avond knipte ik de kartonnen achterkant van twee gele schrijfblokken in stukken. Ik knipte ze in de lengte in drieën en in de breedte in twee stukken. Zo had ik zes kaarten per achterkant. Twaalf in totaal. Twee zijden per kaart. Ik had dus ruimte voor 24 dingen, maar voorlopig besloot ik me te beperken tot één kant. Twaalf dingen. Ik schreef er namen en zinnen op waarvan ik dacht dat ze hem zouden aansporen tot praten. Ik schreef op wat er in me opkwam. Net als bij die associatietests die mijn moeder, die bezig is met haar promotie, wel eens afneemt. Ze noemt of wijst een woord aan als *boter* of *strand* en de mensen moeten dan alle woorden opschrijven die in hen opkomen zodra ze dat woord zien. Eerst schreef ik *BLUE PETER* op. Een *Blue Peter* is een blauwe vlag met een wit vierkant in het midden, die wordt gehesen als een schip klaar is om af te varen. Afgelopen zomer was dit een codewoord geworden tussen Branwell en mij, nadat hij op een cruise was geweest in het Caribisch gebied. Branwell woont op Tower Hill 198 en ik woon op nummer 184. Zijn huis ligt verder van de bushalte dan het mijne, dus had hij er een gewoonte van gemaakt om mij ’s morgens, vlak voor hij de deur uitging, te bellen. Dan zei hij: ‘*Blue Peter*’- verder niets – en hing weer op. Dan wist ik dat hij op het punt stond om te vertrekken. Ik had nog precies genoeg tijd om mijn boeken te pakken, mijn jas aan te trekken en de tuin uit te lopen naar de weg, waar ik hem dan tegen-

kwam. *Blue Peter* deed me aan school denken. Dus op de volgende kaart schreef ik DAGOPVANG, zoals Bran en ik school noemden. Op een andere kaart schreef ik KEK. Dat was de naam van een spel dat we deden op weg naar de bushalte. Het betekent Kort En Krachtig. Ik zei bijvoorbeeld tegen Branwell: 'De film *Titanic*. KEK.' Deze film was die zomer heel populair. Branwell kwam hiermee: 'Rijk meisje ontsnapt terwijl arme kunstenaar verdrinkt wanneer megaschip alleen het topje van de ijsberg ziet, waarbij de bemanning het schip ingaat en ook het orkest het zinkende schip niet verlaat.' Branwell verdiende hier vier sterren mee, de hoogste score die we hadden, want hoewel we punten aftrekken voor het gebruik van *en* (in dit geval maar één keer), geven we extra punten voor clichés, waarvan hij er drie in deze KEK had weten te verwerken. Ik legde de kaarten op een stapel, deed er een elastiekje om en stopte ze in mijn rugzak. Dit waren Connor Kanes geheime toegangskaarten op zijn Grote Breek-de-Stilte-Missie. Deze kaarten zouden het communicatiemiddel worden tussen mij en Branwell.

Vragen en opdrachten bij de fragmenten en het boek

Bij fragment 1

1. *Vriendschap wordt bepaald door gemeenschappelijke tijden, plaatsen en gedachten.*
Denk eens terug aan hoe jij bevriend bent geraakt met je beste vriend/vriendin. Is dat ook jouw ervaring? Leg uit.
2. Connor realiseert zich dat zijn vriendschap met Branwell onder andere verklaarbaar is uit het volgende:
Branwell kan net zo blij zijn als Connor als die succes heeft.
Connor kan Branwells eigenaardigheden verdragen, ook als die onsmakelijk of irritant zijn.
Dankzij Branwell komt Connor met totaal nieuwe dingen in aanraking.
Zij delen iets wat voor hen beiden erg belangrijk is: hun voorliefde voor woorden/taal.
Wat is voor jou de belangrijkste voorwaarde voor vriendschap?
3. Branwell lijkt door zijn uiterlijk, zijn gedrag, zijn muzikale voorkeur het ideale slachtoffer voor pesterijen op school. Waarom gebeurt dat toch niet?
4. Branwell zei tegen zijn lerares maatschappijleer niet dat het een te gek of vet boek was: hij noemde het uitstekend en zei dat hij het haar beslist zou aanbevelen.
Waarom is dit vernederend voor die lerares?
5. *En wie anders stelt je 's morgens vroeg de vraag: 'Als er in een verlaten bos een boom omvalt, en niemand hoort het, heeft de boom dan wel geluid gemaakt?'*
Hoe zou jij deze vraag beantwoorden?
6. De Voorouders, het Fraaie Appartement, hun Comfortabele Woning.
Waarom worden voor deze begrippen hoofdletters gebruikt? Wat zegt dat over de manier waarop Branwell denkt over zijn opa en oma en hun huis?

Bij fragment 2

1. *Op een andere kaart schreef ik KEK. Dat was de naam van een spel dat we deden op weg naar de bushalte. Het betekent Kort En Krachtig. Ik zei bijvoorbeeld tegen Branwell: 'De film *Titanic*. KEK.' Deze film was die zomer heel populair. Branwell kwam hiermee: 'Rijk meisje ontsnapt terwijl arme kunstenaar verdrinkt wanneer megaschip alleen het topje van de ijsberg ziet, waarbij de bemanning het schip ingaat en ook het orkest het zinkende schip niet verlaat.'*
*Branwell verdiende hier vier sterren mee, de hoogste score die we hadden, want hoewel we punten aftrekken voor het gebruik van *en* (in dit geval maar één keer), geven we extra punten voor clichés, waarvan hij er drie in deze KEK had weten te verwerken.*
Wat zijn die drie clichés?
2. Een belangrijke rol in het plotselinge zwijgen van Branwell speelt zijn schaamte voor het feit dat hij seksueel opgewonden raakt bij het zien van Vivian bloot in bad.
Connor herkent die schaamte. Volgens hem is er een verschil tussen schaamte en verlegenheid.
Dat verschil legt hij zo uit:

Verlegenheid is iets waardoor je je stom of onhandig of misplaatst voelt bij iemand anders. Schaamte is iets wat vanbinnen zit en daar wil je niemand bij hebben. Van verlegenheid ga je blozen, van schaamte word je boos.

Ben je het een smet deze uitspraak? Licht je mening toe met een voorbeeld.

Eigen onderzoek doen

1. *Eerder dit jaar ging het op school over de Amerikaanse Burgeroorlog. De lerares vroeg: 'Wat was het Missouri-compromis?'* (blz. 16)
Wat hield dat compromis in?
2. *A Stilness at Appomattox* (blz. 17)
Waar gaat dat boek over?
3. *Vlinders in een duikerpak*, van Bauby (blz. 23-24)
Bestaat dit boek? Zo ja, waar gaat het over?
4. Connor communiceert met Branwell door middel van kaarten. Op de ene zijde staan de letters van het alfabet. Op de andere staan voor Branwell belangrijke begrippen. Maak in tweetallen net zo'n set kaarten. Verdeel de rollen. A maakt de kaarten. B weet iets wat A aan de weet moet zien te komen. B mag niet praten, mag alleen met zijn ogen knippen, net als Branwell. A moet proberen zo snel mogelijk achter het geheim te komen.
5. Voor deze opdracht moet je het hele boek gelezen hebben.
Op blz. 25 staat een KEK, Kort En Krachtig. Het is een spelletje dat Branwell en Connor spelen. De kunst is zo kort en zo duidelijk mogelijk iets uit te leggen. Je krijgt bonuspunten voor clichés en strafpunten voor het gebruiken van 'en'.
Nog een paar voorbeelden van KEKs:
Op blz. 43: *Toen gaf Branwell me een opdracht. 'Houding van de Voorouders. KEK.' Daar moest ik even over nadenken. Dit is de KEK die ik had bedacht: 'Die oosterse mensen zullen nooit ONZE oosterse mensen worden, want ze hebben een GESPLETEN kijk op de dingen.'* Bran gaf me hier vier sterren voor. Hij wilde er eigenlijk vijf geven (want, zei hij, het was een subtiele), maar ik vond dat we bij onze KEKs moesten oppassen voor punteninflatie.
Op blz. 90: KEK: *Wat een hangbrug doet met ruimte, doet stilte met gedachten – een verbinding leggen. Ik gaf mezelf vier sterren.*
Op blz. 182: KEK: *Branwell Zamborska droeg zijn zusje via het portiek de trap af, de auto in en begon aan de eerste dag van de rest van zijn leven. Eén keer EN; één cliché: vier sterren.*
Leg elke KEK kort en krachtig uit.
Verzin zelf een KEK, bijvoorbeeld over een film, boek, game, popnummer. Werk weer in tweetallen. Geef elkaar KEK-opdrachten. Ga voor de vier sterren.

Zie voor meer informatie over de serie Made in the USA:

www.madeintheusa.nl

<http://madeintheusa.hyves.nl>

Andere jeugdboeken over bijzondere vriendschappen

Alyssa Brugman, *Wie is Julia*

John Green, *19 keer Katherine*

John Green, *Het Grote Misschien*

Harm de Jonge, *Josja Pruis*

Meg Rosoff, *Het toevallige leven van Justin Case*

Willem van Toorn, *Rooie en andere verhalen over mijzelf en mijn klas*